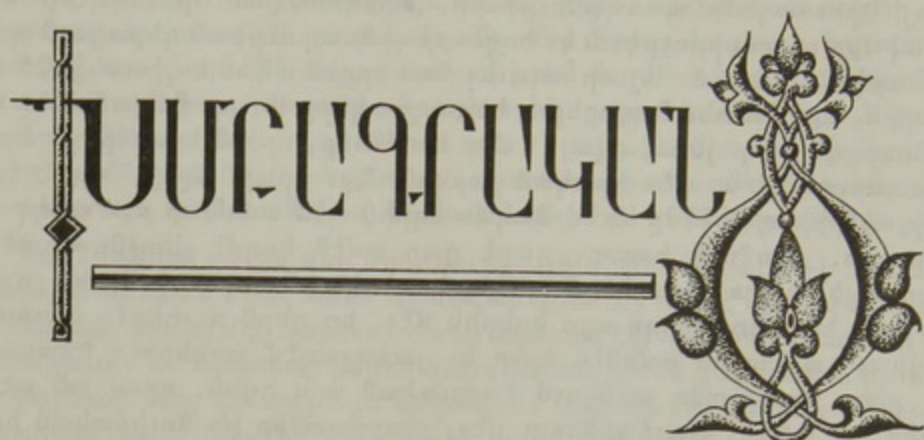

ՆՈՐԻՆ Ս. ՕԾՈՒԹԻՒՆ Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Ե Ր Կ Ո Ւ Խ Ո Ս Ք

ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Զաքարիայ Պատրիարքի ծննդեան երկուհարիւր ամեակին առիթով, որ հիմնադիրը եղած է Երուսաղէմի ժառանգաւորաց Վարժարանին եւ Երանաշնորհ Դուրեան Պատրիարքի մահուան յիսնամեակին, որ վերանորոգիչը հանդիսացաւ մոյմ Վարժարանին, հրաւիրեցինք ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ Ընծայարանի երեց եւ կրտսեր եղբայրները, որոնք տարիներով կաթմ ու մեղրը ծծեցին կրթական այս հաստատութեան, միասին ըլլալու, յիշելու մեր ոսկեշող պատանութիւնը եւ կրակ երիտասարդութիւնը այս Սուրբ Տանը մէջ: Շրջանը՝ որ լեցուց մեր հոգին երազներով եւ յառաջադրութիւններով: Ժամանակը առաւ մեզմէ շատերուն կրակները, բայց չկրցաւ փշրել մեր սէրն ու հաւատքը այս Տանը եւ Հայ Եկեղեցիի հանդէպ, որ կրակ թելով մը ահաւասիկ բով բովի կը բերէ մորէն մեր երէկն ու այսօրը:

Տուն կը կոչեմք այս սրբազան յարկը, որովհետեւ այդ է ամոր բնորոշիչ մկարագիրը: Շահու հաղորդութեամբ հաւաքուած ընկերակցութիւն մը չեմք հոս, այլ մուրումն ուխտով գոյաւորուած եղբայրակցութիւն մը: Աստուծոյ փառքը եւ ազգին սէրը, այս գոյգ զգացումներուն մէջ է որ կը կայանայ այս Տանը ոգին ու մպատակը: Փառք մեր երախտաշատ մախմիքներուն, որոնք ըրած են իրենց կարելիւ Ս. Երկրի մէջ մեզի կտակելու մուրակն այս ժառանգութիւնը, որ հակառակ ժամանակի ընթացքին եմքարկուած փոփոխութիւններուն, տակաւին կրնայ մեզի երախտագիտութիւն հարկադրել ամռնց սուրբ յիշատակին:

Հայ Երուսաղէմի պահպանութիւնը, տիեզերական Երուսաղէմի մէջ, դարերով մեր ազգասիրութեամբ եւ հոգեւոր զինուորութեամբ գերագոյն պարտականութիւնն է եղած: Այսօր առաւել քան երբեք պէտք է գիտակցեմք մեր այդ դերին, որովհետեւ մեր օրերու հեռապատկերը Սուրբ Քաղաքին կը մընայ անստոյգ: Սակայն անայլայլ է մեր հաւատքը, որուն հրաշքը դարերէ ի վեր կատարուած է այս մուկական յարկին մէջ: Հրաշք մը չէ՞ միթէ զարմանալի այն իրողութիւնը որով ճակատագրին դէմ ամէն օր մահառող այս ժողովուրդը, «փոքրիկ հօտ»ը, դարէ դար ամէն կողմէ վերջնատուած եւ անաւագուած, կրցած է սակայն պահել հոս՝ վշտին սրշութիւնը եւ յոյսին գօրութիւնը խորհրդաւորող այս երկրին մէջ, իր դերն ու դիրքը հաւասար գիծի վրայ՝ աշխարհի ամենէն հօգօր եւ յառաջադէմ ազգերու: Իմաստութեամբ, բայց մանաւանդ անկուն քաջութեամբ այս ոգին, որով ան տէր է կանգնելու եւ, անթիւ պայքարներու մէջ, պաշտպանել իր մուկական իրաւունքները զորս մեր ժողովուրդի հաւատքի գօրութիւնը ստացել է քրիստոնէական այս տիեզերական կրօնաստանին մէջ:

Ս. Տեղեաց մէջ Հայ Եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդի ունեցած ժառանգութիւնը միութեամբ փառք մը չէ միայն, հակառակ որ անոր իւրաքանչիւր քաւրը, դարերու ընթացքին մեզի արժած է իր ծանրութեամբ ոսկի: Ինչո՞վ, հետեւաբար, կարելի է փոխարինել կրօնական ջերմեռանդութեամբ այն ոգին, որուն հաստատումն սուրբ ծառին արմատները մխրճուած կը սնանին այն հողին մէջ, որուն վրայ մեր Տէրը իր երկրաւոր առաքելութեամբ տարիները ապրեցաւ: Սիոնի քարձումբին թառած Ս. Յակոբեանց հոգեւոր մեծաստանը, Քրիստոնեայ Եկեղեցւոյ առաջին Աթոռն է, առաջին պատուանդանը մեր Տիրոջ հոգեւոր եւ աշխարհիկ իշխանութեամբ: Արիւնով եւ արցունքով ուռած եւ փրփրած դարերու ընթացքին Հայ Եկեղեցւոյ Սաղիմական այս Աթոռը մընացած է հաստատում եւ անսասան, շնորհիւ իր տիրանուէր եւ ուխտապահ զաւակներուն, որոնք իբրեւ պահակներ Աթոռը շրջապատող Սուրբ Տեղեաց եւ անոնց մէջ մեր ունեցած ազգային իրաւանց, ըրեր եւ իրենց լուագոյնը, միշտ վառ պահելով հոգիներու աշտանակին վրայ Աստուծոյ պաշտամունքին լոյսը:

Այժմ վստահ եմ թէ տարիներ վերջ անգամ մը եւս զգացիք Երուսաղէմի համը, սխրամբը, քաղցրութիւնը, խորհուրդը եւ հրաշքը Սրբոց Յակոբեանց այս դարաւոր Հաստատութեամբ: Պատմութիւնը իր քանդակուած ստուերներով եւ կրօնքը իր սաւառնող խորհուրդով կ'ստեղծեն յաւիտեական այս քաղաքին մէջ այնպիսի մթնոլորտ մը, ուր միտքն ու սիրտը հաւասարապէս կը գտնեն մերոյժ սնունդ մը:

Ուրիշ քաղաքներ՝ իւրաքանչիւրը իբրեւ կեդրոն ազգի մը իմբնուորոյն քաղաքակրթութեամբ եւ մշակոյթին, միակ բան մը կը պատմեն. գիտութեամբ եւ արուեստի հրաշքը: Այսպէս չզգար մարդ հոս, յաւիտեական այս ուստանին մէջ: Կեանքի խորհուրդը ուրիշ ազդումներով կը խօսի հոս հոգիներուն: Կրօնի միստիք քանաստեղծութիւնը թեւ ու թռիչք կուտայ հոգիին ելլելու համար ցեղերու եւ ժողովուրդներու մասնաւոր զգացումէն վեր քարձութիւններու, ուր Աստուծոյ յայտնութեամբ լոյսը կը ճառագայթէ: Ահա թէ ինչու համար Երուսաղէմը իբրեւ Աթոռ յաւիտեականին, ամէն ազգի սեփականութիւնն է:

Տակաւիմ, Ս. Յակոբեանց այս Աթոռը իբրեւ մուիրական մէկ թիւը Հայ Եկեղեցւոյ եւ առաջին պատուամդամը մեր Տիրոջ հոգեւոր իշխանութեան սրբազան այս քաղաքին մէջ, դարերով իրեն քաջած է հոգիները ջերմեռանդ հաւատացեալներու: Հայաստան աշխարհի բոլոր հումներէն ուխտաւորութեան ալիքները, ծովու ալիքներու պէս, իրենց ջերմեռանդ համբոյրներով սրբեր ու մաքրեր են քաղաքը այս Հաստատութեան, դնելով իրենց հոգիին պատկերը այդ քաղաքում վրայ եւ մուիրաքերման գանձերը անոր ծոցին մէջ:

Պաղեստինէն դուրս մեր ժողովուրդը չի գիտեր թերեւս թէ Երուսաղէմի վարդապետը ամէն քանի առաջ վանական զինուոր մըն է որոշ պարտաւորութիւններով, որոնց մէկ կարեւոր մասը մպաստն է Ս. Տեղեաց իրաւանց պաշտպանութեան: Ս. Յակոբայ բնէն կարգ առնող ամէն վարդապետ իր ուխտին մէջ կարեւոր տեղ կուտայ այս պարտին: Սակայն Դուրեան եւ Գուշակեան Պատրիարքներու միտքին մէջ՝ ատկէ աւելի գործող մը պիտի ըլլար ժողովուրդին մէջ եւ անոր օգտին համար: Եւ տակաւին՝ իմացական բազմատեսակ հետաքրքրութիւններու ընդունարան եւ արդիւնաւորիչ մը: Այս երեք իրարու հետ հազիւ հաշտուող պաշտօններու եւ անոնց ենթադրած մտայնութեանց տագնապն էր որ կ'իշխէր իրմով պատրաստուած սերունդին մէջ: Անոնք չէին կրնար գուտ մտքի մարդեր ըլլալ, ինչպէս չէին կրնար աւանդութեան կողմէն պահանջուած աշխարհին համար հիմնովին փակ զինուորներ մնալ: Եւ մպաստակներու այս բարդութիւնն է որ անդրադարձաւ ու դեռ կ'անդրադառնայ սերունդներու գործունէութիւններում վրայ: Անոնց բով զօրաւոր կերպով արթուն են Ս. Աթոռոյ իրաւունքներում պաշտպանութեան ձայները, անոնց բով ի զօրու են իմացական կենդանի հետաքրքրութիւններ:

Այն եկեղեցականը որ չի գիտեր սիրել իր եկեղեցին եւ ժողովուրդը, դատապարտուած է ուրանալ մասն իր մանկութիւնը, իր պատանութիւնը, որովհետեւ այդ շրջաններում էր որ մեր հոգին կահաւորուեցաւ Եզմիկներու, Խորենացիներու, Շմորհալիներու, Նարեկացիներու, Բուրակներու, Մեծարեւնցներու, Վարուժաններու կիսամղրիներով: Գիտեմ, պատուական Եղբայրներ, ձեր հոգիներում մէջ վամբեր կան, Սօսեաց ամտառներ, մագաղաթեայ ձեռագիրներ: Ահա թէ ինչու հարուստ էք դուք եւ կրնաք ըսել ինծի «Զփոյդ ի քոյոցդ քեզ մատուցանեմ»:

Երուսաղէմի Առաքելական Աթոռը, մուիրապետականօրէն իբրեւ երկրորդ կարեւոր սրբավայրը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, պահած է դարերով եւ կը պահէ այսօր մանաւանդ իր տարօրէն ամուր կշիռը Հայ ժողովուրդի սրտին, ինչպէս մտքին վրայ, մնալով մեր արտասահմանեան կրօնական եւ հանրային կազմակերպութեանց ամենէն ջերմ եւ կենդանի կուուանը: Ի մտի պէտք ենք ունենալ որ Հայ ժողովուրդը ոչ միայն այսօր, այլ մոյմիսկ անցեալին մէջ չէ ունեցած սրբավայր մը, որ կարենար հաւասարիլ Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց վամբին, որ քրիստոնէութեան առաջին Եպիսկոպոսապետին՝ Յակոբոս Տեառնեղօր պատմական Աթոռն է, քրիստոնէական եկեղեցւոյ ամենափառաւոր անցեալ ունեցող Աթոռներէն մին, հաստատուած հոն՝ ուր առաջին անգամ մեր Տէրը դրաւ իր արքայական գահը: Պատմական փոթորիկները չեն կրցած խախտել անոր պատուամդամը, որովհետեւ անկախօրք է եւ կը մայի յաւիտեանութեան: Գիտեմք թէ ինչ եղած է ան անցեալի մէջ եւ ինչ է այսօր մեր կրօնական ու ազգային կարիքներում դիմաց: Բաւ է

նայիլ ձեզի եւ երիտասարդ եկեղեցականներու հոյլիմ, որոնք, Առաքեալներու թամբով, գացին այս կրթարանէն՝ հոգեւոր հովուութեամ սուրբ գործին մուկութեամբ Հայ գաղութներուն մէջ, ամէն երկրամասի վրայ:

Անոնք որ վիստակութեամ մութ ժամերուն՝ փորձութեամ երբեմն տարակուսիլ մեր ժողովուրդի հոգիին մեծութեամ վրայ, թող գամ հոս՝ տեսնելու մեր ժողովուրդի կամքին ու հաւատքին այլապէս եւ գերազանցօրէն զմայլելի այն ժառանգութիւնը, ուր կը հանդիսադրուին մեռնիլ չգիտցող ցեղի մը լաւագոյն արգասիքները: Իրապէս տիտանեան կամքով եւ ոգիով զրահուած մարդեր պէտք է եղած ըլլան անոնք՝ որոնք իրենց համեստ ուժերով տեսական արդիւնքներ տուած են մեր եկեղեցիին ու ազգին, օժտելով զմեզ անօտարանալի ժառանգութեամբ մը՝ որ մինչեւ այսօր մեր միակ գանձն է անցեալի մաւրսկութեամբ մնացած:

Եկաք իմ հրաւերիս, ինչպէս այն օրերուն, երբ ձեզմէ շատեր կը հնազանդէին իմ կոչիս երբ կ'ընէիք ձեռամբարձ հրաժարումը այս աշխարհի այն շատ շատ բաներէն, որոնք սովորականներու յատուկ են:

Այժմ չափահաս ու բոլորապիւնդ, կերտած ձեր միտքը, գիտէք խօսիլ ձեր աստուածեան պատգամները յամառ եւ անմահանք, ձեզ լեցնող հաւատքին կրակը աղբերացնելով հոգիներուն խորը բոլոր անոնց՝ որոնք կարիք ունէին ձեզի:

Ձեր անցուցած աւելի քան քառորդ դարը պտղաբերձ ըրած է ձեր աշունը: Ձեզմէ շատեր այլեւս ալեհեր են, բայց առոյգ: Դուք չգիտցաք հարկաւ թէ տարիներու կախարդական թափօրումի ընթացքին, ես մտրէմ իմ մէջէն անցք էի տուեր այն բոլոր յոյզներուն եւ խռովներուն, որոնք ձեզի հետ կազմեցին իմ ալ ճամբան:

Ձեզմէ շատերուն գլուխները ողողուած են ճերմակիմ փառքով, այժմ քիչ մը կոր են ձեր հասակները, ամէն օր կրուած բեռներու յայտարար: Աչքերու տեղ ապակիներ կը վառէին ձեր մոռալ ճակատներու շուրջին: Ձեր անբարբառ շրթները կը թրթռային, մինչ ձեր ուղեղներէն կը թաւալէին մտածումներ, պատկերներ, զորս ես կը կարդայի բաց գիրքի մը պէս:

Հիմա զուր գիտէք մեր պատմութիւնը ոչ իբրեւ թիւ եւ անուն, այլ իբրեւ մերքին այն իրականութիւնը որուն մտատեսութիւնը ունէիք: Գիտէք մեր եկեղեցին ոչ իբրեւ գաւազանագիրք, այլ իբրեւ կրկեսը իրարմէ հզօր առաքինութիւններու, որոնցմով գտնապիւնդ ձեր հայրերը անցան արեւմտ եւ կրակի մէջէն: Գիտէք մեր մատենագրութիւնը: Հիմա աւելի մօտ ենք այն համապատկերին, որուն ուրուածելը թելադրեցինք ձեզի: Կը հասկնամք այժմ մեր ժողովուրդին խորհուրդը՝ քան այն օրերուն՝ երբ Ձեր մէջ սեւեռնի կ'ուզէիք անոր համգոյցը:

Կեանքի փոթորկալից շրջաններուն մամաւանդ, աւելի մեծ ուժ չկայ ընկերութիւններու համար, զիրենք վեր բռնող ապագան դիմագրաւելու, զիրենք կարող դարձնող, քան դէպի իրենց մեծ աւանդութիւնները հաւատարմութեամ ոգին: Աւանդութեանց հաւատարմութիւն... քառն ու բացատրութիւնը արթնցնեն թերեւս ոմանց մէջ սկեպտիկ միտքերու մակերեսային հոգիներու որոշ լծացման մը գաղափարը, եւ այս Հաստատութեան պարագային ինչ ինչ աղմուկներու արձագանգներուն յիշատակները, բայց անոնց համար, որոնք կ'ուզեն աւելի խոր տեսնել եւ զգալ, որքա՛ն տարբեր է իրողութիւնը: Հետեւաբար ոչ թէ լեցած եւ մեռած բաներ, կամ փուն պայքարներու աղ-

մուկներ՝ այլ գերազանցապէս կենդանի ու կենդանարար ոգեկան ուժեր են որ կը կազմեն Յշմարիտ աւանդութիւնը Հայ Սիոնի այս բարձունքին կանգնած Հաստատութեան, եւ զանոնք պահելը ինքնին մեր ժողովուրդի ոգեկան գերագոյն գործը գործել կը նշանակէ:

Անոնք որ ծանօթ են այս Հաստատութեան կեանքին եւ անոր շուրջ եռացող իրադարձութեանց, կրնան վկայել թէ հրաշքներու հաւասար ջանքեր ի գործ դրուած են դիմաւորելու աղէտներ եւ դժուարութիւններ, որոնք միշտ անպակաս եղած են միջազգային կրօնական այս ուստանէն մերս: Արատաւոր հոգիներ լոկ, բամբասանքի եւ ամբիտ բասրամքներու կ'երկարեն իրենց միտքը, զանազան հաշիւներով, կարծելով թէ կրնան պղտորել հոգիները: Հայութեան զգացումը Հայ Երուսաղէմի մկատմամբ եղած է աւելի քան սըրտագրաւ: Մեր մախմիք քսան դարեր քրիստոնէական խորունկ զգացումով մայեր են Սիոնի այս բարձունքին, ուր իր հաւատքին եւ արեան գինը եղող սրբութիւնները մնացել են կանգուն ու յաւերժաբեւ: Իր մախմեաց շաւիղէն խոտորիլը այլասերիլ է, այսինքն կորսնցնել է հոգիին հարազատութիւնը: Բայց մենք կը հաւատամք թէ հոգին ողջ է տակաւին Հայ ժողովուրդին:

Ե.

